

MUNKTORP

OMGIVANDE LANDSKAP/SIKTLINJER

Munktorps socken ligger vid Mälaren i Köpings kommun i södra Västmanland. Landskapet är ett öppet och småkuperat slättlandskap med bördiga marker. Genom historien har jordbruket varit huvudnäring och gårdarna stora och välbärgade. Här ligger Dävö säteri som tidigare var kungsgård. Trakten är rik på fornlämningar och har troligen utgjort en centralort redan under bronsåldern. Här finns hällristningar och fornborgar.

VÄGNÄT/STIGAR/VATTENDRAG

Under medeltiden var Munktorp en vällfärdsort. Romboleden, en pilgrimsled till Nidarosdomen startade här. Under medeltiden passerade även Eriksgatan västerifrån från Köping mot Kolbäck genom Munktorp. Möjligen följde den väg 610 som leder igenom kyrkbyn. Den äldre landsvägen sträckning innan järnvägens etablerande år 1875 överensstämmer någorlunda med dagens Västeråsvägen, även om den nuvarande är utträtad och ibland går under viadukter.

I skogsområdena väster om kyrkan finns rester av en kyrkstig. Från kyrkogården finns en allé som leder i rakt södergående riktning till Munktorps stationssamhälle. Allén anlades troligen under 1800-talets andra hälft.

KYRKAN, DESS PLACERING OCH BYNS UTBREDELSE

Munktorp har länge förknippats med den engelske munken David, en av Mellansveriges tidigast kända apostlar. Enligt traditionen landsteg han härifrån men säkra belegg saknas. Kyrkans västligaste del, kallad Davidskyrkan efter S:t David, uppfördes någon gång under tidsperioden 1050–1100. Möjligen kan munken David ha uppfört ett kapell vid Dävö kungsgård innan han stannade i Munktorp.

Munktorps prästgård låg tidigare sydöst om kyrkan intill dagens parkering. Den ska ha bränts ned av danskarna 1520–21. Platsen för den nya prästgården är norr om vägen på en mindre höjd. Det finns en äldre källare bland byggnadsbeståndet som kan vara en källarnattstuga från 1500-talet. Öster om

prästgården finns en trädgård och på andra sidan om denna ligger ekonomibyggnader och en arrendatorsbostad från början av 1900-talet.

Söder om vägen som leder genom kyrkbyn ligger skolan. Flera skolbyggnader från flera olika perioder finns inom skolområdet. Två välbevarade skolbyggnader från I tiden kring 1900 är klädda med faluröd panel. Byggnaderna har vitmålade snickerier med vitmålad dekor över fönstren.

Norr och öster om kyrkan ligger bostadshus kopplade till kyrkan. På platsen för klockargården ligger idag församlingshemmet uppfört 2002. Komministergården ska tidigare legat i Sörby söder om landsvägen. Från 1800-talet låg den norr om kyrkan.

Munktorps stationssamhälle ligger söder om kyrkbyn. Under järnvägens första tid bestod samhället av ett stationshus och ett andelsmejeri som anlades 1884. Dagens byggnad uppfördes 1913 och blev en av de modernaste i av sin tid. Under 1940–50-talet utökades Munktorps järnvägssamhälle med bostadshus och mindre industrier. Ett bostadsområde med äldreboende etablerades i Sörby.

GRÖNSTRUKTUR

En rak allé går från kyrkogården rakt söderut fram till den förbipasserande järnväg och Munktorps stationssamhälle. Allén slutar vid platsen där järnvägsstationen låg tidigare. Allén etablerades efter järnvägens tillkomst och kan vara ett exempel på en modern kyrkväg. Stationshuset revs mellan 1969 och 1971.

BEBYGGELSE

Öster om kyrkan, på andra sidan vägen, ligger prästgården på en stor tomt med fruktträd och gamla högvuxna almar. Prästgårdens huvudbyggnad har varit en av stiftets mest påkostade åtminstone sedan 1682, då den byggdes ut efter en donation av drottning Hedvig Eleonora. Redan 1690 blev fasaderna rödfärgade och 1781 fick den sina nuvarande, allttjämt imponerande yttermått, genom påbyggnad av en övervåning. I slutningen nedanför finns en gammal fruktträdgård och två 1700-talsflyglar, den ena med en tunnvalvd källare från slutet av 1500-talet. Öster om prästgården ligger arrendatorsbostaden med ekonomibyggnader.

Söder om vägen ligger Munktorps skola. Skolverksamhet har funnits här sedan mitten av 1800-talet. Flera skolbyggnader från flera olika perioder finns inom skolområdet. Två välbevarade skolbyggnader från tiden kring 1900 är klädda med faluröd panel. Byggnaderna har vitmålade snickerier med vitmålad dekoren över fönstren. En modern skolbyggnad uppfördes på 1950-talet. Munktorps kommunalhus ligger vid skolbyggnaderna och ramar in skolgården.

Vid västra infarten till kyrkan ligger församlingshemmet, byggt 2002 på platsen för den då rivna klockarbostaden.

En fattigstuga ska ha legat i Sensta och en vid Tallåsen. Kaplansgården låg under 1800-talet (1700?) i Sörby. Efter Munktorps stationssamhälles etablering växte orten västerut och på 1940-talet uppfördes egnahemshus i området för Sörby gård. Ett ålderdomshem uppfördes på 1960-talet. Ett av gårdens bostadshus med timmerbyggnader flyttades till Sensta.

Sandsta är en gård där David ska ha bott när han byggde kyrkan. En kyrkstig finns i skogsområdet mellan kyrkan och Sandsta. Heliga trefaldighetsvreten, mellan kyrkan och Sandsta ligger St David källa

<i>Byggnadstyp</i>	<i>Årtal</i>	<i>Kommentar</i>
Ja Kyrkan	1050– 1100-tal	
Ja Prästgård	1682	Äldre prästgård brändes av danskarna på 1520-

			talet.
Ja	Sockenstuga	1880-tal	Kommunalhus som senare har moderniseras.
	Klockargård	1990-tal	Klockarens bostadshus uppfördes 1900 och moderniserades 1940-tal, Nytt församlingshem på klockargårdens plats 2002.
Ja	Fattigstuga	1907	Tallåsen, idag samlingslokal för hembygdsföreningen. Möjligen fattigstuga i Sensta
Ja	Skolhus	1907/1950	Plats för skola sedan 1850-talet.
	Tiondebod		
	Sockenmagasin		
	Kyrkstall		Revs 1950-talet
Ja	Komministerbostad	1940	Nytt bostadshus 1940-tal efter brand.
Ja	Arrendatorsbostad	1918	
Ja	Lantarbetarbostäder och torp	1910–1940	

TIDSPERIOD OCH VÄRDERING

Äldre medeltid till 1350

Yngre medeltid 1350–1550

1550–1760

1760–1860

1860–1920

1920–2000

○ Blandad tidsperiod

- 1 Betydande värde som helhet
- 2 Betydande värde i delar
- 3 Få betydande värden

UTMÄRKANDE KARAKTÄRSDRAG

Slingrande väg genom kyrkbyn, Prästgård och skolan dominerar i miljön.

ANVÄNDNING IDAG

Kyrklig verksamhet, skola, privata bostäder

ATT TÄNKA PÅ

Munktorp har en synlig historisk länk mellan det första kristnandet och dagens samhälle i platsen för den första prästgården, den andra prästgården och kommunalhuset. Denna länk bör inte brytas av bebyggelse eller dyl.

Fornlämningar är skyddade enligt 2:e kapitlet kulturmiljölagen.

Munktorps prostgård är byggnadsminne och skyddas av 3:e kap kulturmiljölagen.

Kyrkobyggnaden, kyrkotomten, de kyrkliga inventarierna och begravningsplatsen skyddas genom 4:e kapitlet kulturmiljölagen.

Miljöbalkens generella biotopskydd gäller för odlingsrösen, stenmurar, åkerholmar, alléer (även enkelradig), småvatten och våtmarker, källor samt pilevallar (hamlade träd på rad).

Delar av marken inom området kan regleras av detaljplan enligt plan- och bygglagen.

VIDARE UNDERSÖKNINGAR

Vad hände med tiondebod och magasin?

När uppfördes kommunalhuset?

Hur många fattigstugor fanns det? Blev komministerbostaden en fattigstuga som flyttade till Sensta?

Hur ser byggnadsbeståndet ut i Sandsta?

KÄLLOR

Kulturhistorisk karakterisering Munktorps kyrka, Västerås stift, 2005

Särskilda områden av intresse för kulturmiljövården i Köpings kommun, 1987, Köpings kommun.

Ström, Krister (red.), *Tidernas kyrkplatser: 12 miljöer i Västmanlands län*, Västmanlands läns museum, Västerås, 1998

Vårt industriella kulturarv i Mälardalen- en vägvisare till industrihistorien. vart-industriella-kulturav.2.pdf 2021-10-05

Munktorps kyrka.

Munktorps före detta prästgård.

Munktorps före detta prästgård.

Äldre skolbyggnad.

Före detta kommunalhus.

Före detta arrendatorsbostad med ekonomibyggnader.

Församlinggård på platsen där klockargården låg innan.

Alle från kyrkan mot Munktorps stationsstationssamhälle.